

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 3, 2019. Issue 2.

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem **782**.

MJSS

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 3, 2019. Issue 2. Podgorica, December 2019.

Publishing this issue of MJSS was supported by the Ministry of Science of
Montenegro

Editor in Chief: Adnan Prekić

Editors: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA.

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file – Podgorica

Circulation: 200 copies

Volume 3, 2019. Issue 2. Podgorica, December 2019.

CONTENTS:

NUMBER OF BOSNIAKS FROM SANDZAK IN TURKEY Sasa MRDULJAS	167
THE CREATION OF THE MONTENEGRIN MONETARY SYSTEM Jovan MUHADINOVIC	189
THE PRESSURE OF THE AUSTRO-HUNGARIAN EMPIRE ON MONTENEGRO TO RENOUNCE ITS NATIONAL POLICY IN HERZEGOVINA Nada TOMOVIC	203
MONTENEGRO IN THE FIRST WORLD WAR (1914-1918) Nenad PEROSEVIC	213
REVIEWS:	225
DEBATE: DIGITAL TECHNOLOGIES AND HUMANITIES Ivan TEPAVCEVIC	227
SCIENTIFIC CONFERENCE: FROM AB REVOLUTION TO NATO Amel DURUTLIC	233
LECTURE: 30 YEARS SINCE THE FALL OF THE BERLIN WALL Artur DMOCHOWSKI	235
ANATOMY OF ONE TRIAL, BOOK REVIEW: NEVENKA TROMP - SMRT U HAGU Adnan PREKIC	239
KING PETAR, BOOK REVIEW: ČEDOMIR ANTIĆ - KRALJ PETAR PRVI Milan SCEKIC	243
RARE SCIENTIFIC AND RESEARCH SUCCESS, BOOK REVIEW: RADOJICA PAVIČEVIĆ - WERK Slobodan CUKIC	253
MEMOIR OF MONTENEGRIN PRINCESS, BOOK REVIEW: MILICA JUTA PETROVIĆ NJEGOŠ – MEMOARI JEDNE NJEMAČKE PRINCEZE Nenad PEROSEVIC	257
GUIDE TO UNDERSTANDING CRIME, BOOK REVIEW: MAX BERGHOLZ, NASILJE KAO GENERATIVNA SILA Adnan PREKIC	259
INSTRUCTIONS FOR AUTHORS	265

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file – Podgorica

Tiraž: 200 primjeraka

Volume 3, 2019. Issue 2. Podgorica, December 2019.

SADRŽAJ:

BROJ SANDŽAČKIH BOŠNJAKA U TURSKOJ Saša MRDULJAŠ	167
FORMIRANJE CRNOGORSKOG MONETARNOG SISTEMA Jovan MUHADINović	189
PRITISCI AUSTROUGARSKE DA CRNA GORA ODUSTANE OD SVOJE NACIONALNE POLITIKE U HERCEGOVINI Nada TOMOVIĆ	203
CRNA GORA U PRVOM SVJETSKOM RATU (1914-1918) Nenad PEROŠEVIĆ	213
PRIKAZI:	225
DEBATA: DIGITALNE TEHNOLOGIJE I HUMANISTIČKE NAUKE Ivan TEPAVČEVIĆ	227
NAUČNA KONFERENCIJA: OD AB REVOLUCIJE DO NATO-a Amel DURUTLIĆ	233
PREDAVANJE: TRIDESET GODINA OD PADA BERLINSKOG ZIDA Artur DMOCHOWSKI	235
ANATOMIJA JEDNOG SUDSKOG PROCESA, PRIKAZ KNJIGE: NEVENKA TROMP - SMRT U HAGU Adnan PREKIĆ	239
KRALJ PETAR, PRIKAZ KNJIGE: ČEDOMIR ANTIĆ - KRALJ PETAR PRVI Milan SČEKIĆ	243
RIJEDAK NAUČNI I ISTRAŽIVAČKI PODVIG, PRIKAZ KNJIGE: RADOJICA PAVIĆEVIĆ - WERK Slobodan ČUKIĆ	253
MEMOARI CRNOGORSKE PRINCEZE, PRIKAZ KNJIGE: MILICA JUTA PETROVIĆ NJEGOŠ – MEMOARI JEDNE NJEMAČKE PRINCEZE Nenad PEROŠEVIĆ	257
VODIČ ZA RAZUMIJEVANJE ZLOČINA, PRIKAZ KNJIGE: MAX BERGHOLZ, NASILJE KAO GENERATIVNA SILA Adnan PREKIĆ	259
UPUTSTVA ZA AUTORE	267

Review

TRIDESET GODINA OD PADA BERLINSKOG ZIDA

Predavanje ambasadora Poljske u Crnoj Gori Artura Dmochowskog

Trideset godina od pada Berlinskog zida - iskustva Poljske i Istočne Evrope

U okviru redovne tribine „Četvrtkom u podne”, koju organizuje Centar za Geopolitiku – Filozofskog fakulteta Crne Gore, ambasador Poljske u Crnoj Gori, Njegova Ekselencija Artur Dmochowski, 5. decembra 2019. godine, održao je predavanje: *Trideset godina od pada Berlinskog zida – iskustva Poljske i Istočne Evrope*.

U uvodnom dijelu tribine ambasador Dmochowski objasnio je da mora biti ličan kada govori o ovoj temi, pošto je 1989. godina promijenila ne samo političku panoramu našeg kontinenta već i živote miliona ljudi, koji žive u centralnoj Evropi. Bio sam jedan od njih. Tada sam studirao doktorske studije na Jagelonskom univerzitetu u Krakovu. Proučavao sam modernu istoriju našeg regiona, centralne Evrope. Ali ono što sam uistinu radio i ono što mi je zaista bilo bitno, bilo je sasvim drugačije. Bio sam aktivista u ilegalnom (podzemnom) pokretu Solidarnosti, koji se borio protiv opresivnog sovjetskog sistema, koji je vladao Poljskom. Objavljivao sam jedne od najvećih podzemnih novina u našoj zemlji. Svake nedjelje smo štampali oko 30. 000 primjeraka ovih novina, izvan dosega komunističke cenzure, što znači da smo to radili ilegalno, kršeći zakon. A onda, sasvim iznenada, tokom 1988. i 1989. godine, naša država i naša regija su se počele mijenjati. Sada znamo zašto se to dogodilo. Istoričari koji su analizirali 80-te otkrili su da je sredinom 80-ih Sovjetski Savez počeo propadati i da su stratezi Kremlja odlučili da je za spas Sovjetskog Saveza neophodno izvesti duboke promjene. Jedna od tih promjena bilo je napuštanje periferije sovjetskog carstva, što je značilo i centralne Evrope, kako bi se spasilo jezgro Sovjetskog Saveza. To je bio glavni razlog zašto je krajem 80-ih većina komunističkih režima u srednjoj i istočnoj Europi iznenada započela reforme i dijalog s opozicionim snagama. Prvo smo imali takozvane okrugle stolove u Poljskoj i Mađarskoj, a onda je talas promjena „progutao” srednju Europu, od Baltičkog do Jadranskog mora. Na taj način je 1989. bila godina kad je istorija promijenila svoju rutu i rodila se nova Evropa.

Pad Berlinskog zida postao je simbol ove istorijske promjene, jer je bio najspektakularniji u nizu događaja koji su se dogodili te godine. Za mene i moju generaciju to je bio i ostao možda najvažniji istorijski događaj koji smo proživjeli. Svoj život dijelimo na dio prije 1989. i na dio poslije 1989. godine. Osjećam se zaista sretno što sam bio jedan od miliona učesnika tog čudesnog, istorijskog vremena. Ali morate se sjetiti da to nije bio događaj koji se dogodio bez razloga. Bila je to završnica protesta koji je trajao decenijama – od protesta 1953. godine u Berlinu, preko 1956. godine i mađarskog ustanka do protesta u Poljskoj i do pojave sindikalnog pokreta Solidarnosti 1980. godine. Konačno, i za nas Poljake i za svijet bio je veliki događaj – izbor našeg kardinala Karola Wojtile za Svetog Rimskog Papu Jovana Pavla II. Činjenica da je Poljak postao papa i veliki preporod koji se u to vrijeme dogodio u Poljskoj doveli su do stvaranja velikog pokreta Solidarnosti – spektakularnog desetomilionskog protesta protiv vlasti koju je Moskva nametnula Poljskoj. To je bio zahtjev za slobodom.

A danas smo u Evropskoj uniji i članovi smo Sjevernoatlantskog saveza. Ali sloboda nam nije data zauvijek. Zato to čuvamo i trudimo se da NATO postane što jači, da budemo najbolji savez. Zato Evropsku uniju pokušavamo učiniti najboljom mogućom zajednicom država, koje dobro sarađuju, postupaju jedna prema drugoj pošteno i žele saradnju i međusobno poštovanje.

Nadam se da će uskoro biti postavljeni jasni kriterijumi za Sjevernu Makedoniju i Albaniju. Ovo će ujedno biti i test politike proširenja i pristupanja novih država Evropskoj uniji. Nadam se da će Unija položiti ovaj ispit, jer je to vrlo važan elemenat za njen razvoj, koji je po mom mišljenju – što želim još jednom naglasiti – ključni za budućnost Evropske unije, uzimajući u obzir i Brexit.

Zašto Poljska uopšte podržava dalje proširenje Evropske unije? Odgovor na ovo pitanje mora se odnositi i na vrijednosti i iskustva i na trenutnu svjetsku geopolitičku situaciju. Zemlje Zapadnog Balkana su geografski, istorijski i kulturni dio Evrope. U svijetlu njihovih zajedničkih korijena i uvjerenja o zajedničkom, duboko humanističkom društvenom fondu, njihovo puno učešće u evropskom projektu jednostavno je pitanje solidarnosti.

Jedno od ključnih pitanja je šta je bio razlog učešća Poljske u Berlinskom procesu i organizaciji Samita Zapadnog Balkana u Poznanju 5. jula 2019. godine. Prije svega, ovi se motivi podudaraju s onima koji čine Poljsku zagovornikom poli-

tike otvorenih vrata za EU i „prijateljem proširenja” među državama članicama. Poljska želi proširiti zonu sigurnosti i prosperiteta u Evropi, a način da se to postigne je podrška reformama i regionalnoj saradnji u susjedstvu EU-a. Samit Zapadnog Balkanu u Poznanju održan je nešto više od mjesec dana nakon izbora za Evropski parlament i u toku pregovora o novom sastavu Evropske komisije. Stoga je Poljska bila svjesna važnosti poruka predsjednika okupljenih na Samitu u Poznanju koja se tiču evropske perspektive Zapadnog Balkana. Znamo da se te zemlje suočavaju sa značajnim i teškim izazovima, koji određuju ne samo budućnost regije već i sudbinu Evrope. Želimo podržati naše partnere na njihovom putu ka Evropskoj uniji – a ne u Evropu, jer su ove države uvijek bile njen dio. Držimo „prekrižene prste” našim prijateljima i želimo vam uspjeh. Uvjereni smo da, kao što je to rekao naš veliki zemljak papa Jovan Pavle II, Evropa mora disati sa svoja „dva pluća” – istočnim i zapadnim – da bi bila u potpunosti Evropa.